

Varpas išeina kas mėnesis. Metinė prekė su pasiuntimu:

Rusijoje (kuvertuose) 5 rubl.,
Prusose 3 Mk.,
Amerikoje ir kitur 4 Mk.

VARPAS

Apgarsinimai V a r p e,
ištisa eilutė smulkaus
rašto, kaštuoja
60 fen. arba 30 kap.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Motyvai leidimo lietuviškos spaudos.

Vilniuje šią vasarą tapo atspausintas lietuviškai lotyniškėmis litaromis pranešimas vietinių lietuvių apie reikalus įrengimo lietuviškos parapijos Vilniuje. *Pranešimas* tas yra atspausintas lietuviškoje ir maskoliškoje kalboje ir yra *leistas vietinės cenzūros*. Ar cenzura norėjo sustabdyti atspaudimą to pranešimo, (kaip tai užtėmėjo korespondentas) ar ne, tai ne yra svarbu. Svarbu yra tai, kad buvo gautas cenzūros daleidimas atspausti tą pranešimą lietuviškai ir valdžios uždraustoje formoje, t. y. lotyniškėmis litaromis. Nors tas naujas atsitikimas ir ne paeina iš administratyvsko Maskolijos centro, bet vis-gi jis dėlėi daugėlio priežaščių užsipelno ant gilesnio mus apsvarstymo.

Nėra abejonės kad Vilniaus cenzura gerai žinojo apie uždraudimą lietuviškos spaudos, ji žinojo apie tą uždraudimą, kuris buvo įvestas ne vien administratyvišku būdu, bet teip-gi tapo „Augščiausiai“ užtvirtintas. Maža to, Vilniaus cenzura, budama po valdžia Vilniaus generalgubernatoriaus ir prigulėdama prie Ministerijos Vidaus Dalykų, turi gerai žinoti apie lietuvišką judėjimą, juo kad paskutiniam laike valdžia tyrinėjo klausymą apie sąlygas prasiplatinimo valdžios išleistų lietuviškų knygų*) ir Vilniaus cenzura negalėjo nepriuglėti prie apsvarstymo daugelio klausimų surištų su lietuvišku judėjimu. Tiesa, prie tokios viešpatystės organizacijos, kokia yra Maskolijoje, atsitinka, kad žemesniejie administratoriai tankiai paniekina ne tik paliepiamus augštesnės valdžios, bet ir „Augščiausiai“ paliepiamus. Mat principas neapbrėžtos valdžios apsirėškia ne tik darbuose monarko, bet ir darbuose jo tarnų. Bet šiame atsitikime tokios savvalės nuo Vilniaus cenzūros sunku tikėtis: 1. atsitikimas su daleidimu lietuviško pranešimo per daug garsus, kad cenzura galėtų išdryst padaryt tai akių plotu be gilesnio apmisljimo. 2. toks darbas cenzūros ir toks jos iskrypimas iš paprastų vėžių prie akių vyresnės valdžios (generalgubernatoriaus ir kuratoriaus mokslo apygar-

dos) negalėtų likti be blogų dėl cenzoriaus pasekmių. 3. papirkimas — vienas iš svarbiausių trukdytojų įsikunijimo valdžios įstatymų — teip-gi šiame atsitikime negali išaikinti cenzūros pasielgimą, juo kad laipsnis rizikos turi visuomet būti atsakančiai atlygintu, o didelio atlyginimo nuo keliolikos žmonių sunku tikėtis. Pasiremdami ant tokių kombinacijų, mes veikiausiai turėtume aikinti pasielgimą cenzūros kitaip, butent, ne kaipo darbą vietinės įtaisos, prigulincios nuo vieno cenzoriaus, bet kaipo tokį darbą, kuris turi platesnį pamatą, kuris rišasi ne tik su vietine administracija, bet ir su Ministerija Vidaus Dalykų. Toks spėjimas šiame tarpe yra labai naturališku, ir tuli atsitikimai iš mus gyvenimo tą spėjimą patvirtina.

Yra visiems žinoma, kad policija neatiminėja nuo žmonių maldų ir kitokių dvasiškų knygų. Paskutiniam laike teip-gi paliovė policija persekiojus nekaltos įtalpos knygas, jau ji nesidžiaugia radus tokias knygas ir tankiausiai jas palieka žmonėms pasiskaityt. Mus prokurorai ir žandarai ir augštesnėji jų valdžia sulyg Policijos Departamento ir Senato palengvina tokiu būdu sau darbą. Dabar didelė dalis lietuviškų knygų randas ypatingam padėjime: tos knygos *de jure* yra užgintos, bet *de facto* jos nėra užgintos, ir kiekvienas jas įgyjęs koku nors būdu gali sau ramiai jas laikyti ir skaityti. Be to paskutiniame laike kassyk tankiau tenka girdėt, kad Varšavos cenzura perleidžia nedidelius pluoštus nekaltų lietuviškų knygelių. Šitie visi faktai negali but aiksinami kaipo atsitikimai, ką turi tik vietinį interesą, nesa, viena, jie tankiai atsikartoja, o antra jie atsitinka po akių administracijos ne vienos kokios nors Lietuvos dalies, bet po akių visos Lietuvos administracijos, t. y. Varšavos ir Vilniaus generalgubernatoryščių. Įvardyti čion faktai suvis sutinka su apsiėjimu Vilniaus cenzūros, ir dėlto tą apsiėjimą Vilniaus cenzūros mes laikome už apsirėškimą turintį visuomenišką pobūdį ir lindyjantį apie naują dvasią politikoje, kuri, kaip matyt, krypta į mus pusę. Žinoma ta nauja politika Lietuvoje turi savo pasekėjus ir savo priešininkus, bet paskutiniam laike skaitlius pasekėjų auga ir juos

*) Žr. „Dokumentas apie lotyn. litaras liet. liter.“

jau galima atitikti ne tik tarpe mokytų vyrų, bet teip-gi ir tarpe administratorių, politikų, pedagogų, literatų. Iš valdžios tyrinėjimų apie prasiplatinimą lietuviškų knygų, rašytų maskoliškomis litaromis, pasirodė, kad uždraudimas lietuviškos spaudos ne tik ką neatnešė pagedaujamų vaisių, bet adverniška: padarė valdžiai daug pikto, nėra tarp ramių Lietuvos gyventojų pradėjo platintis priešingos valdžiai knygos, kas suvis nesutinka su valdžios politika. Kauno gubernatorius ir viršininkas mokyklų Suvalkų direkcijės Nėnadkevičia, kaip matyt iš bėgio tyrinėjimo, tiesiog pasakė, kad verta rūpintis apie išmėldimą leidimo spausti lietuviškas knygas lotyniškais litaromis. Ta pati nuomonė jau nesykį buvo išreikšta maskoliškame laikraštyje „Petarburkija Viedomosti“ ir maskoliškoji biurokratija kas syk daugiau pradeda abejot apie naudingumą uždraudimo lietuviškos spaudos. Maža to, jiems kas syk tankiau tenka išgirsti apie areštus Lietuvoje, o tie areštai tai yra ne kas kita kaip gaudymas priešingų valdžiai žmonių. Tai-gi Lietuvoje atsiranda priešingi valdžiai žmonės, o kas blogiausia toki žmonės dauginasi ir besimaišydami tarp kitų sėja „piktą“ sėklą priešgynumo ir daugina skaitlių valdžios priešininkų. Iš Memorialo Imeritinskio labai aiškiai galima užtėmyt, kad vieninteliu reformų motyvu Maskolijoje yra ne žmonių reikalai, bet politikos paisymai, kurie tankiausia su žmonių reikalais visai nesutinka. Idealu tos politikos, kaip mes žinome, yra suliejimas visų yvairių tautų į vieną politiską kuną, kurio sanariai tarnautų to kuno reikalams, glaususi prie jo ir rūpintusi apie jo laimę. Visokios skirtingos ypatybės tautų kaipo kalba, tikėjimas, tradicijos istoriskos trukdo susiliejimą ir dėlto reikia tos ypatybės prašalinti. Administratoriai ir politikai turi supratimą apie tąją politikos užduotį ir tą supratimą yra įkvėpę net žemesniems valdžios tarnams. Bet ant nelaimės yra labai sunku įkvėpti tą mokslą žmonėms: jie negali permantyt to mokslo ir jeigu pameta savo tautos ypatybes, tai tankiausiai tai daro ne iš persitkrinimo, bet tai atsitinka naturališku budu per itekme atmosferos arba dėlei apsirovavimo. O ant galo ateina gyvenime tautų toks tarpas, kada atministracijos politika susitinka su aktyvišku priešininku, su tauta suprantancia savo reikalus ir permanancia darbus savo globėjų ir administratorių. Juo didesnis yra tautos susipratimas juo, žinoma, daugiau apsirovkina politikos darbas. Tuomet turi pasibaigti svajojimas apie suliejimą svetimos tautos su viešpataujančia tauta ir jo vietą užima rupestis apie tai, kad pakraš-

čiai (okraina) kartais neatsiskirtų nuo „centro“ ir nimtų pats sau valdytis arba nesiglaustų prie kitos viešpatystės arba kitos „okrainos“ neapkenčiančios „centro.“ Pirmeng gali tai atsitikti reikia valdžiai laiku rupinties apie atitolinimą visų priežaščių, kurios galėtų sukelti žmones prieš valdžią. Laike taikos, žinoma, negali užtėmyt teip aiškiai, kokį svarbumą turi žmonių nuolankumas ir jų prisirišimas prie valdžios; bet atsitikus karei visos skraudos padarytos tautai, atsiliepia ant kaltininkų, ir tuomet pasirodo vaisiai paniekinimo tautos reikalų ir jos tiesų. Tuomet, žinoma, jau ne laikas taisyti tai, kas per visą eilę metų buvo pagadinta. Dėlto tai išmintingesniejie politikai ir brangina prisirišimą svetimos tautos prie valdžios. Jau čia nēr kalbos apie suliejimą vienos tautos su kita, tik apie užlaikymą ēsančios tvarkos ir prigulėjimą „okrainos“ prie „centro.“

Lenkija, yra tokiame padėjime, kad apie jos suliejimą su „centra“ ne gali but kalbos ir politikams Maskolijos vien rupi tik užlaikymas tos provincijos savo rankose. Paskutiniam laike atsirado tautiskas susipratimas ir tarpe lietuvių, ir tas faktas teip-gi sumažina viltį apie galėjimą suvienijimo, suliejimo Lietuvos su Maskolija. Visas rupestis politikų ir administratorių yra tame, kad ta provincija butu nuolanki prieš valdžią ir nesisunkintų valdžios globa. Be to svarbu yra, kad lietuviai nesusidėtų su lenkais, žinomais valdžios priešininkais. Vienybė priešininkų padidina jų galybę ir dėlto valdžia sekama principą „divide et impera“ rupinasi apie atitolinimą vienų nuo kitų. Polonizacija Lietuvoje suvis nesutinka su valdžios politika, nėra su polonizacija didinasi eilė Maskolijos priešininkų. Kadangi uždraudimas lietuviškos spaudos yra gera dirva bujojimui lenkystės Lietuvoje, per tai politikas ir administratorius, suprantantis tą dalyką, uždraudimą lietuviškos spaudos laiko už blogą politikos įrankį. Nors tautiskas susipratimas lietuvių teip-gi nesutinka su valdžios norais, bet jis nēr teip pavojingas, kaip lenkystė: lietuvis kovoja „už litaras“ „už spaudą“, o lenkas kalba apie nusikratymą nuo maskolių valdžios ir sugražinimą „laisvos Lenkijos“. O tai yra didelis skirtumas. Tokiu budu leidimas lietuviškos spaudos ne tik užkerta kelią prasiplatinimui iš Prusų priešingų valdžiai knygų, bet teip-gi užkerta kelią prasiplatinimui Lietuvoje lenkystės ir susivienijimui lietuvių su lenkais. Maža to, leidimas lietuviškos spaudos, kaip užtėmyja Kauno gubernatorius savo padoniausiam pranešime 1897 m., „duotų galę prasplatinimui lietuviškoje gricijoje ir viešpatystės užmanymų“.

Čion turime paminėti da vieną priežastį leidimo lietuviškos spaudos, butent, ekonomišką lietuvių naudą, kuris turi susirišimą su dvaisku prispaudimu lietuvių, persekiojimu lietuviškų knygų ir apšvietimo. Ekonomiškas Lietuvos nuskurdimas neatšiliepia vien tik pačių lietuvių gyvenime, bet teip-gi ekonomiškame ir politiškame viešpatystės gyvenime. Iš officiališkų žinių matyt, kad 1882—1889 m. viešpatystės mokesčių tapo nedamokėta Grodno gub. — 18,4 milijonai rubl., o Vilniaus gub. — 26,8 milijon. rubl. Pradžioj 1895 m. Grodno ir Vilniaus gubernijose nedamokėta buvo 11% iš visų uždėtų ant gyventojų viešpatystės mokesčių, o Kauno gub. — 12%, t. y. Grodno ir Vilniaus gub. valdžia nestengė išgriebti iš žmonių 9tą dalį mokesčių, o Kauno gub. veik 8tą dalį.*) Tarp lietuvių kaip rašo „Peterburskija Viedomosti“ Nr. 157 yra didelis procentas neturinčių žemės, arba turinčių labai mažai žemės, didelių pramoniskų užvedimų šalyje labai mažai, amatai, prekystė rankose veik vienų žydų, jokių draugysčių ner, pigiaus kredito teip-gi nēr, algos darbininkų labai žemos. Vaisiumi tokia ekonomiškio šalies nupuolimo yra emigracija iš Lietuvos. Emigracija ta atima Lietuvai daug stiprių vyrų, kas ne tik silpnina šalį, bet teip-gi kenkia viešpatystės reikalams, nēs jai yra reikalinga kariumenė, o kariumenė be stiprių vyrų negal apsieiti. Valdžiai ypatingai rupi šita paskutinė apylinkė, ir dėlto ji jau nuo senei rupinasi sulaikyt tą emigraciją, kuri jai iš po nosies atima kareivius, apgynėjus Maskolijos sosto ir tėvynės. Išmintingas politikas ir administratorius gana gerai supranta, kad pasigerinimas ekonomiškio buvio šalies negalimas yra be apšvietimo, be atsakančių mokyklų, turinčių susirišimą su šalies žemdirbyste ir pramone.

Iš to, kas angsčiau pasakya, mes matome visą eilę priežasčių, delei kurių verta lietuviams gražinti spaudą. Tos priežastys, kaip matome, visos turi politišką pagrindą: 1. gražinimas lietuviškos spaudos užkirs kelią prasiplatinimui priešingų valdžiai raštų, 2. suteiks valdžiai galę turėti labdaringą įtekmę ant žmonių, 3. prašalīs Lietuvoje polonizaciją, atitolīs lietuvius nuo lenkų ir veikiau suartīs juos su Maskolija, 4. sulaikys emigraciją su jos stipriais, tinkanciais karumenei vyrais, 5. sustiprīs šalį ekonomiškai teip, kad mažiau bus „nedozmkų.“

Nors šaltiniu tų kombinacijų yra vien Maskolijos politikos reikalai, bet mes matome

kad siame tarpe ir Maskolijos politika suvis sutinka su mūsų kulturiškais siekais. Išmintingi politikai kaip pasirodo, ne tik ką išranda už naudingą daigtą pakelti lietuvišką tautą dvasiškai ir ekonomiškai, bet teip-gi trokšta prašalinti polonozaciją Lietuvoje ir suskurstinti tarpe lietuvių tautišką supratimą. Teip — be juoko! Išmintingas politikas noridirbti dvasioje lietuviško patrioto — kulturträgerio.

Apsiėjimą Vilniaus cenzuros, leidusios atspausti minėtą pranešimą, mes laikome už pirmutinį drasesnį valdžios žingsnį dalyke prašalinimo lenkystės Lietuvoje. Kas nežino, kiek ikiol buvo liudnų atsitikimų delei lenkystės užmačių lietuviškose parapijose. Lietuviški laikraščiai pilni aprašymų apie lenkystės darbus Lietuvoje, bet delei uždraudimo spaudos kova prieš lenkystę yra labai sunki ir dar daug lieka darbo kol lenkystės apaštalai ne nustos svajoję apie naudingumą savo missijos.

Leidimą lietuviškos spaudos mes laikome už atsitikimą netolymos ateities ir tik gailinamės, kad ikiol mažai buvo sunaudota Lietuvos dirva politiškai propagandai ir kad vėliaus atsiradus spaudai Lietuvoje, ta propaganda turės labai maža pasisekimą ir žmonių apšvietimas bus — ne mus vienų rankose.

Viltis.

Skurdu prigimtyj, nes atvyksta žiema,
Nuliudę linguoja pliki stagarai;
Užpuls veik ir šalčiai, ledai, dargana,
Verks vasaros, saulės nuogi augalai.

Bet pereis negandos, pavasaris žengs,
Saulutė vėl žemę su meile priglaus,
Vėl augmenys žalią drabužių atgaus
Ir naujas klestėjims gamtoj atsidengs.

Nerimstanti dvase! o, tav dar tankiaus
Pripuola audrų ir negandų dalis . . .

Bet audros prauž — ir ant juodo dangaus
Tav rustus šešėliai išnaujo nušvis.

Kekštas.

Vienas iš daugumo.

Buvo tai mažame Žemaitijos miestelyje. Burelis žmonių stovėjo susirinkęs pas mažą triobelę. Bobos pasakėjo kažiką viena-kita, o visos nelinksmos buvo, užsirupinusios. Įėjau į triobelę. Viduj triobos, ant lentų keturioms degančioms žvakėmis apstatytų gulėjo jauna mergina ar moteriškė. Pagalviui stovėjo sena moteriškė ir, žiurėdama į mirusią, gailiai verkė.

— Be ne duktė tamistos? — paklausiau verkiančiosios.

— Teip, — tarė — tą vieną turėjau, ir tos Dievas pajieškojo . . . oi, oi, vienas vargas — nevargas, o kad susirinks du, trys — nors pablusk. Ot dabar ir tas mažas kudi-

*) И. С. Блохъ. Будущая Бойна. Приложение. Сп. Б. 1898.

kėlis cypia varguolėlis, unksčia lopšelyj; žinai gyvas daigtas esti nor, o ką duosi? Nė karvės, nė pieno nėra iš ko nupirkti . . . nupirkau kringelį, ir maitinu, o ką darysi?

Tikrai šoninėje ant karties pakabintame lopšelyje verkė kudikis. Priėjau prie lopšio. Skuruliose surašiotas gulėjo menkas pageltonavęs vaiko kunelis ir vaipydamas traukė sultį iš mirkyto kringelio, surišto į skepetėlę.

— Ot — tarė senoji — bliauja ir bliauja, žmogui širdį traukia laukan; nieko nekaltas, o kenčia . . . kad bent Dievas susimylėtų ir atsiimtų — jo vargo pasigailėtų.

— Tai mirusios? — paklausiai, rodydama į vaiką.

— Teip; šešioliktus metus ėjo, reikėjo vargo pajieškoti — taskatės galvą padėjo; o ir tas kudikis, žinai, poniškas vaikas, visoko bijo; kaip dabar jį augysi, ot tik vargą kentės . . .

* * *

Kaip augo, teip augo, bet augo mažiulytis; ne vešlus buvo, o jug bado nekentėjo: močiutė iš paskutinųjų pirkto kavos pakelį už keturias kapeikas ir cukriaus už penkias ir to retai kuomet užteko ilgiaus kaip nedėliai.

— Jug badu ne maršis — mėgdavo sakyti — jis nieko nekaltas.

Praėjo pora metų. Jan Jonelis vaikščiojo. Jis visad atlikęs buvo ir vaikai „neveleliu“ pramanė jį — vaikai, mat, mielaširdystės neturi. Kaip-gi nepravardžiuos; visi vaikai buriais visokių žaislus sau išrado: didesniejie po ulyčias su žydukais laidėsi, mažesniejie lakstė, keldami su kojomis debesius dulkių į augštą, o Jonelis susitraukęs ant pamato sėdėjo; tai jam dulkės širdį spaudė, tai šalta buvo; sėdėjo vargšas ir iš įdubusios krutinės sunkiai kvėpavo ir liudnai žiurėjo į dangų, į lakstančius paukštelius.

Neilgai ir jis galėjo valiunkauti, nė juste nepasijuto: močiutė mirė ir pasiliko pats vienas ant šio svieto. Ir paėmė Jonelį svetimi žmonės — teip iš mielaširdystės; pas pečių leido gulėti; apie pogrąvį nė minėte neminėjo: „be ne toks išmano!“ Drabužius senutės ir motinos išpardavė: už ką-gi dykaduonį laikytų.

Kaulai Joneliui gėlė nuo kietų plytų; nesiguodė, o ir kam guosis? Kentėjo.

Vieną kartą tarė Jonelis moteriškai, kuri jį priėmė į namus: oi, oi, kad aš turėčiau sparnelius, kaip tie paukšteliai, lėkčiau prie motinėls tenai . . . čia teip sunku!

Boba juoktis pradėjo:

— Kokius čionai darbus dirbi? Pakirėjo valiunkauti! Kad teip lakstyti nori, bėgk į miestą duonos be neparsineši.

Ir pasiuvo Joneliui dryžas kelnes iš dviejų senutės žiurstų ir išleido į miestą.

Nežinojo Jonelis, ko prašyti reik; vaikščiojo nevaikščiojęs — niekas nieko nedavė, širdelė skaudėjo ir alpo. Prie pompos ant rinkos pamatė moteriškę bepilant vandenį, priėjęs paprašė; vandens šalto atsigerė ir rodos geriaus buvo, tik kojos smilko!

Turgans dienoje Jonelis vis galėjo šiek tiek širdelę atgaivinti: tai atsitiko rasti paBERTŲ uogų, rado vėl pusę kringelio ant žemės ir tą maž šuo ne pagavo, bet jis paskubėjo; kitur užtiko žirnių saujelę — ir tą dieną buvo poniškai pavalgęs. Žiemos laike sunkiau paliko: nieko negalėjo rasti ant rinkos, nės sniegas viską pridengė.

* * *

Brėško jau; žiemos puga užė ir kaukė o Jonelio širdelėj teip liudna buvo. Visą dieną vaikščiojo, o nieko negavo: jis ne mokėjo giedoti, kaip tie elgėtos prie Pliorijono kryžiaus, — už ką-gi jam duos kas?

Vakare parėjo namo. Boba kažiko pikta buvo; susimušusi ką-tik su girtu vyru, dar tebešėlo.

— Parsivilkai jau rupužiuk! žinai, kur bus per dieną, o sprogti žinai kur pareiti! — sušuko, pamačiusi Jonelį.

Joneliui širdis apkaito, liesioms savo rankoms akis uždengė, bet verkti negalėjo: kažkas jam pasidarė, drebėjo iš šalčio, kaip apušės lapelis. Stovėjo valandą, paskui sermėgėlę apsilvilęs pro duris išspruko.

— Eisiu — manė sau — eisiu, pono Dievo prašysiu duonelės . . .

Ėjo stačiai ant rinkos; tenai po žydų krautuvės šviesu dar buvo; pro šalį krautuvinių nuėjo ant bažnyčios. Į šventorių įėjo: čionai buvo tamsu, suvis tamsu; pro varpinyčią eidamas staptelėjo valandėlę — čionai, rodos, šilčiau, vėjas neužputė . . .

Priėjo prie bažnyčios durų, paklibino — uždaryta . . . sėdos vaikas ant slenkščio, priglaudė galvą.

— Kaip prašysiu Dievo? — klausė pats savęs: — sako, juog Dievas visagalis yra, tik reik „mokėti“, kaip prašyti. Bet kaip? Nemoku! nemoku! — išdžiuvusias savo rankelės iškėlė ir užlaužė: — Dieve, Dieve! susimylėk ant manęs!

Ir rodėsi vargdieniui, kad jo širdelė linksmesnė liko. Prisiglaudė prie durų . . . ne, ne prie durų, tai jam rodė, juog dabar puikiame kambaryje buvo, puikesniame, ne kaip Joškės šoninis, kur kitą kartą su močiute šildėsi paš pečių. Ot, ir lova . . . kokia minkšta ir šilta . . . močiutė Jonelį paėmė, priglaudė ir paguldė; ai, kaip malonu, kaip

malonu kudikiui! senei jo niekas nepriglaudė! Močintė ranką jam ant galvos padėjo ir tarė: „migki, migki, Joneli, mažiulėli!“

Jonelį apėmė šiluma.

Bet pas duris jo ne buvo matyti, nės sniegas, vėjo varytas, pridengė vaiką — tik iš po sniego skvernelis juodavo

Ant rytojaus rado elgėtos pas bažnyčios duris negyvą vaiką. Niekas neatsisaukė, niekam ne buvo reikalingas. Elgėtos įdėjo jį į baltą grabelį, nunešė į pakapę ir užkasė, nės į švęstą žemę staiga mirusį laidoti negalima.

Kur dingo Jonelio duša? be maldos, be spaviednės, ant galo nė kunigas jo ne pašlakstė, kaip tuos, kurie pašvęstoje žemėje ilsisi.

Lazdynų Pelėda.

Luomų antagonizmas.

(Pabaiga.)

Senovėj' ir viduramžj' kiekviena atskira gaspadorystė dirba viską, ko tik jai reikia. Seniau ukininkas kartu ir kalvis ir šiaučius ir kriaučius. Bet šitoks būdas ukininkavimo yra tik galimas, kol reikalai žmogaus nedideli. Su augimu reikalų įvyksta darbo padalinimas. žmonės pradeda specializuotis kokiame nors vienam dalyke. Darbas sekas dėlto geriau, gaunas geresni produktai ir jų daugiau, savininkas-gi gali mainyti atliekamą dalį jų ant ko jis nori. Įvyksta mainas. Mainas buvo ir Egipte ir kitose senovės viešpatystėse, bet ten jis neturi tokio svarbumo, kaip dabar. Ten tankiausiai mainas eina tarp dviejų šalių ir daigtais, kuriuos savo šalyj' išdirbti negalima. Dabar-gi kitaip. Pramonystė ir mainas pakilo ypatingai atradus kompasą ir kelią į Ost-Indiją ir Ameriką. Atsidengė plačios prekyvietės (rinkos) Europos produktams. Iš kolonijų ėmė vežti auksą ir sidabrą ir mainas pasidarė lengvesniu ir greitesniu. Ėmė augti miestai: juose apsigyveno amatninkai, pirkliai, vienu žodžiu visi, kas nieko abelno su žemdirbyste neturėjo. Kartu su turtingumu miestų auga ir jų politiška vertybė. Už jų sienų slepias visi, kam buvo sunkus baudžiavos jungas. Iš amato išauga manufaktura su darbo padalinimu; ant galo atsiranda ir baisiausias revoliucionierius — mašina su garu ir ugnim. Mainui ir pramonystei reikėjo liuosybės, jiems kenkia esantis stovis dalykų: baisi reglamentacija, privilegijos bajorų ir kunigijos. Jiems reikėjo ne prikaltos prie žemės baudžiauninko, bet liuso darbininko. Reikėjo griauti amžiais sutaisytą tvarką ir įtaisyti gyvenimą ant naujų pamatų. Lygšiol buvo dvi viešpatujančios luomos, turinčios savo rankoj' visas

privilegijas ir visą žemę — bajorija ir kunigija. Aristokratai — savininkai žemės, ar tai jie gyveno savo pilise ir rinko nuo baudžiauninkų mokesčius, ar tai prie viešpatujančių ypatų pildė pareigas tarnų, su paniekinimu žiurėjo į kokius ten pirklius ir jiems nė į galvą neatėjo, kad tie pirkliai neužilgo paims visą valdžią į savo rankas. Trečia luoma (bourgeois) ėmė reikalanti sau tiesų. Jos ideologas Sieis rašo taip: „Kuom yra trečia luoma? Viskuom. Kuom ji buvo lygšiol? Nekuom. Kuom jai reikia buti? Viskuom.“ Prasidėjo kova. Po veluku revoliucijos susirinko visi, kam netiko esantis stovis dalykų. Ant jo buvo parašyti gražūs žodžiai: laisvė, lygybė ir brolystė. Priešais revoliucionierius buvo valdžia, pasiremianti ant bajorų ir kunigų. Kova buvo smarki, bet ant galo visur užveikė tie, kas kovojo už naujas pažiuras ir Europoj' įvyko demokratiškas surėdimas draugijos, laisvė žodžio, tikėjimo ir spaudos. Bet kad bajorija ir kunigija dar neužmiršo senų gerų laikų, parodo jų gana stiprios partijos parlamentuos vakarinės Europos, kur jie atidžiai saugoja tamsybę ir reakciją ir nevieną gerą projektą jiems nusiuduoda praryti. Po įvykimui naujo surėdimo draugijos pramonystė pradeda kilti neišpasakytai. Liuosai dabar darbininkai randa darbą fabrikuose, kurie auga kaip grybai po lietaus. Įvedimas brangių mašinų ir atpigimas per tai tavorų padarė tai, kad amatninkai su savo prastais įrankiais negalėjo išturėti konkurencijos su kapitalistais, savininkais mašinų, turi parduoti paskutinius savo įrankius ir eiti ten, kur švilpia mašinos ir kur susirenka daug tokių, kaip jis darbo jieskančių. Prie mašinų atsirado vietos netik suaugusiems vyrams, bet ir vaikams ir moterims, nes čia jau nebereik nėjokio mokslo; čia žmogus yra tik mašinos dalis. Didesnis kapitalas praryja mažesnius, negalinčius išturėti su juo konkurencijos ir auga pats kaskart didyn. Iš vienos pusės sauja savininkų kapitalo, iš antros buriai darbininkų. Idealistai didžiosios Francuzų revoliucijos sakė: reikia atmainyti privilegijas bajorų ir kunigų, įvesti lygybę visų ir liuosybę, o žemė pavirs į rojų. Principai revoliucijos paėmė viršų ir juridiškai tapo visi lygus ir liuosai, bet tiktai juridiškai. Faktiškai-gi prasidėjo baisi eksploatacija samdomo darbo. Kokia čia lygybė, kada mažesnė dalis gyventojų turi savo rankose įrankius produkcijos, didesnė-gi nieko neturi. Kokia čia liuosybė, kada darbininkas, neturėdamas iš ko misti, turi eiti pas tą, kurio rankose darbo įrankiai, ir sutikti ant visų jo sąlygų. Šičia jmes matome naują būdą prispaudimo ir aštriausią luomų antagonizmą. Prieš civilizuoatą žmoniją pakilo

t. v. sociališkas klausimas, kuris reikalauja išrišimo. Nežiūrint ant tvirtinimo kunigų ir ekonomistų, skelbiančių idėjas viešpataujančių luomų, juog darbo davėjai yra jų geradėjais, pas darbininkus atsiranda susipratimas kaipo visai atskiros luomos. Jie mato, juog darbo davėjui tik rupi kuomažiausiai jiems teuzmokėti ir kuodaugiausiai pasinaudoti iš jų spēkų. Jie aiškiai mato priežastį turtingumo fabrikanto ir savo nuskurdimo: fabrikanto rankose įrankiai darbo. Jie mato, kokius stebuklus paskutiniame laike padarė technika, kokio išnašumo dasiekia įrankiai ir kad stebuklams technikos galo nematyti ir klausia: Kodėl didesnė dalis žmonijs teip vargsta, nežiūrint ant daugybės yvairiausių mašinu, galinčių išdirbti neišpasakytą daugybę įvairiausių, žmogui reikalingiausių daigtų? Iš ko paeina tas nesutikimas tokio augšto stovio technikos su užganėdijimu reikalų didesnės dalies žmonijs? Ir atsakymą ant šito klausymo jie atranda dabartiniame draugijos surėdime, pasiremiančiam ant individuališkos savasties žemės ir įrankių. Dabar, sako jie, atėjo laikas, kada mašinos, žemė ir kiti įrankiai nebegali prigulėti vienai ypatai, bet turi prigulėti visuomėnei. Seniau, kol mašinos neturėjo tokio svarbumo gyvenime žmonijs, individuališka savastis ant jų netik buvo galima, bet ir naudinga. Bet dabar kitoniskai: dabar atskiros ukės užsiima išdirbimu vieno kokio nors produkto ir užganėdija savo reikalus mainimu savo produktų ant produktų kitų ukių. Teip kad kiekviena ukė tukstančiais siulų yra surišta su kitomis. Užaugo ar neužaugo kviečiai Amerikoje jaučia ir Lietuvos ukininkas ir Anglijos darbininkas. Nuo pasisekimo vienos kokios nors didelės firmos priguli laimė ar nelaimė ne tik tukstančių darbininkų, parduodančių jai savo darbą, bet ir tukstančių tų, kurie vartoja jos produktus. Baisi konkurencija ant rinkos tarp atskirų didelių fabrikų ir kitos sąlygos išsaukia bankrutavimus, krizisus, vienu žodžiu t. v. anarchiją produkcijoje. Pats savininkai kapitalo nori įvesti šiokią tokią tvarką ir pradeda dėtis į t. v. kartelius ar sindikatus ir tuomet prašalinę konkurenciją tarp savęs diktuoja visuomenei savo norus. Prie šitokių tai sąlygų ant scenos pasirodo netvirta luoma, t. y. luoma darbininkų, kuri per vis daugiau kenzia prie dabartinio stovio dalykų. Jie sako: „Gana! reikia padaryti galą neaprubežiuotai valdžiai didelių savininkų ir įsteigti tokias sąlygas, prie kurių žmonija galėtų geriausiai užganėdinti savo reikalus. Parsimainiusiems ekonomiškos sąlygoms nebetinka senas surėdimas draugijos, pasiremiantis ant individuališkos savasties. Reikia savasties visuomeniškos. Dar-

bininkų užduotis organizuoti ir priskubinti tą revoliuciją, kurią daro pats ekonomiškas gyvenimas. Šitokią plačią užduotį stato sau darbininkų luoma, kuri jau pajuto savo spēką ir turi jau įtekme ant politikos. Iš pradžių-gi, kol susipratimas tarp darbininkų buvo mažas, kol jie nesupranta įstatimų, viešpataujančių ekonomiškam gyvenime, kova jų neorganizuota. Tankiausiai jie laiko mašiną už priežastį savo sunkaus padėjimo ir išreiškia savo protestą daužymu jų ir griovimu fabrikų. Bet vėliau prasideda organizacija. Dalis intelligencijos — bourgeois, matydama, juog ateitis rankose darbininkų, prisideda prie jų, tampa jų vadovais politiškuose dalykuose ir jų teoretikais. Įvykus organizacijai ekonomiškoje kovoje su fabrikantais, dėl pagerinimo savo buvio, darbininkai pradeda naudotis iš jos ir dėl kovos politiškos. Parlamentuose pasirodo jų vadovai ir nuo tribunų skelbia visam svetui padėjimą, reikalavimus ir idėjas darbininkų luomos. Jų partijos auga ir jų spēka apsi-reiškia išdavime įstatymų, pagerinančių jų buvį: sutrumpinančių darbo dieną ir padidinančių algą. Svarbiausiuose klausimuose parlamentai vakarinės Europos pasidalina į dvi dalis: vieną, norinčią užlaikyti esantį dalykų stovį, ir kitą, norinčią įkynyti savo idealą ir įvesti tikrą laisvę, lygbę ir brolystę.

Pagrandis.

Kritika ir peržvalga raštų.

Istoriski pritikimai iš Ukininkų gyvenimo Lietuvoje. Erelis. 1899.

Yra rods tai pirma knygelė (64 pusl.), kame autorius, pasiremams ant faktiškų žinių ir dokumentų stengiasi įleisti spindulį šviesos į prilygimą ukininkų prie dvarponių Lietuvoje, kas link judėjimo žemiškos savasties. Jau nuo laiko išliuosavimo nuo baudžios, ukininkai, kaipo silpnesni ir nepermanantieji savo tiesų, buvo visada skriaudžiami ir dar tebeskriaudžiami ponijos, kuri mok išplėsti kaimui ar tai senobinę ganyklę, ar dalį miško ar kitą kokią savastį. Ši skriauda eina, žinoma, vis po priedanga maskoliškų kanceliarijų tiesos, kurią ponai mok prisizadinti ar tai papirkimu, ar tai artymesniu susibičiulivimu su vyriausybe. Toksai skriaudimas eina plačiai po visą Lietuvą, tai liudyja nurodymas autoriaus ant daugybės kaimų ir dvarponių, tarp kurių ir šiandien žemės ar ganyklų padalinimas nėra da reguliuotas ir tebesitrankia da bylos ir tiesiog apgavimai. Ant kokios pusės pavirs išlošimas beveik negalima abejoti: ponai tur ant savo pusės visą eilę priklausančių jiems advokatų, kuriuos, žinoma, geriau apmoka, o teip-gi ir prilankumą pačios vy-

riausybės. Juog teip yra, tai rodo nereikia privadžioti: šnekos ir pasklidusieji projektai, valdžios išrišti galutinai klausymai servitūtų kuogeriausiai liudyja, kam išpuls čia liuto dalis. Valdžia nesiskubina da su šia mylista dėlei dvarponių, norėdama da daugiau ištraukti sau naudos iš nuolankumo prieš ją didžponijos. Autorius primena, juog negana mums užpuldinėti tik ant maskoliaus — kad jis blogas, netikęs ir skriaudikas, apie tai visas svietas žino, kaip ir jis patsai, bet reikia neužmiršti ir kito „skriaudiko Lietuvos tautos — tai dvarponijos“ (60 p.). „Maskolių rėdas ir Lietuvos dvarponiai, tie du galiunu, tai yra valščionių dideli skriaudikai“ (28 p.). Galima pridėti da, juog tai ne tuščia zauna, bet tai liudyja patsai gyvenimas. Kas stos į pagelbą ukininkui, kas padės jam „išbristi iš vargų“. Autorius tarsi pasitiki ant kunigų, kurie juog aiškiai mato tą žmonių skriaudą, nors su gailesčiu prisipažįsta, juog tame jie da nieko negelbti. Savųjų-gi apginėjų ir globėjų tie žmonės da nėra sulaukę. Liūdna teisybė! Gaila tik, juog ši teip svarbi pagal turinį knygelė liko parašyta gana ne miklioj kalboje, kame autorius prisilaiko senobinio, savojo budo rašymo — nevisur naudojasi iš *ē*, rašo *sz*, *cz*, *ū* vietoj *š*, *č*, *uo*. Neužlaiko nosinių gen. pl. ir kaip kur kitur. Nevezint ant to, velyjame jai kuoplačiausio prasiplatino.

Beržynas.

Paskutinis pamokslas viena žemaičių kuniga prieš smertį. Trečias spaudimas. 1899 m.

„Te ne apgauna jusų niekas tuščiomis kalbomis“

Ad. Eph. V, 6.

Apie šitą knygutę nevertėtų minėti, kaip ne minim apie daugybę šiukšlių, pabertų po visokiais vardais: dumojimų, gidyklų, stebuklų, vadovų, raktų, bilietų į dangų, pragarą ir čyčių; dvasišku gydymų kuno, pragarinių kankinimų, tajemnyčių, nuspakajimų sumnenės, kalbų bernelių ir mergelių apie griekus, velnius, raguotus ir beragius, vuodeguotus ir bevuodegius ir tt. Jeigu prisigėrę svajonių iš tų knygučių davatkos tankiau, besnaudžiant, mato, kas pragare darosi, arba užsikaria ant pliko kuno geležinį badantį retezį, po vardu juostos šv. Kazimiero, tai mums tik gaila apkvailintų iki beprotystei žmogysčių; bet matant platinimą tarp žmonių gyvo melo apie ypatas, su pasišventimu dirbančios ant naudos tų pačių žmonių, apie atsitikimus, seniau ir ne teip da senai buvusius; matant išniekinimą mokslo ir, apskritai visų svietišku daigtų, — išniekinimą ir išbjaurinimą ypatų, galvas savo padėjusių už tėvynę ir tt., matant tokią knygpalaikę besiplatinant

tarp žmonių, butinai reikia paaiškint žmonėms, kokį tai paukštį paleido „vienas žemaičių kunigas.“

Atvertę pirmą tos knygpalaikės lapą, pamatysim: „Wisados tarp gerų žmonių buva ir nedori; bet senovė“ Bažnyčia svzenta ne turėdavo jokios parizskados ant sudraudima bedievių ir lajdokų, kuriems ir svietiszka galybe ne duodava valios. Dabar tarp Dieva kwieczių atsiranda daug pelų ir ne maž kukalių; tarp Wieszpaties Jezaus awelių, apszcei ožių ir szmotas wilkų įlindusių ing awies kajli, norineziu jumis szwelnejs žodžejis isz kelia iszganyma iszwest ir pražudyt. Wieni žodžejis szauk, kiti rasztais rasza, kiti negeras kningeles isz Prusijos ir Amerikos parsiuenze. Wieni, parupindami ing svietiszkus mokslus ir niekingus dajktus . . . kiti mokin visckijų suktybių ir abgaulu ant krividos artima; kiti platin girtybę, szziuleristę ir palejstuwystę; kiti įwed naujas madas, pejkdami krikščioniszką pasi- elgimą jusų tėwų ir praboczių; kiti nevožoj nej žilaplauka, nej gimdytojų; kiti niekin ir isznewożij wyresnybes, svietiszkas ir dwasiszkas . . . Wisi tokie suwadziojimaj yra darbajs, žabanklajs ir spanstajs piktos dwasios, nuo kurios rejik atsargej saugotis par tikra pakuta. Pysl. 4—5.

Beskaitant šituos „tuščius žodžius“, stebėtis prisieina keistumui tų žodžių — tik nežinia kam labjau: ar „piktos dvasios žabanklams ir spąstams“, ar keistam apsisergėjimui nuo tos dvasios per „tikrą pakutą“, ar žiniai kunjgėlio apie senovę, kada „Bažnyčia šv. neturėdavo jokios periskados ant sudraudimo bedievių ir laidokų.“ Bereik „vienas žemaičių kunigas“ parodė tą savo žinią — perbjauri toji žinia! bereik jisai prikiša bažnyčiai tai, kuom kunigija susitepė, sudrausdama „bedievius“, t. y. žmones, kurie dėl tos ar kitos priežasties nepatiko kunigams. Jug „vienas ž. kunigas“ gailisi tų tamsybės laikų, kada kunjgų rankose žydėjo baisusis įrankis, vadinamas šv. inkvizicija: baisumai bausmių tos inkvizicijos galėtų pavydėt pragaro valdytojai! Bet kad paaiškint, koks tai paukštis buvo toji šventoji inkvizicija, perskaitykim žodžius, parašytus ne „bedievių“ istorijoje, ar „senose knigose“, kaip išsitaria „vienas ž. kunjgas.“ „Karialėnės spaviedotojui Torquemadai pasisekė pertikrint Izabelle, idant pavelytų įsteigt sudą heretikams . . . Metuose 1481 buvo įsteigtas sudas Peviljos mieste, o dvejiems metams praslinkus, popiežius jį patvirtino. Torquemada tapo pirmu vyriausiu inkvizitorium. Dominikonų klostoryj Seviljos mieste ne po ilgam pritruko vietos uždarimui daugelio sujimtų, per tai karalius paskyrė inkvizicijai vieną iš savo paločių. Inkvizicija labai daug išdavė nusprendimų. Iki 1498 metų buvo sudėginta apie 2000 žmonių, dar daugiau buvo nužudyta miriop *in effigie*, daug nubausta lengvesniu budu. Iš aktų Madrite atrastų ir nesenei apskelbtų matyt, kad per laiką nuo 1481 iki 1808 metų ne mažiau, kaip 31,912 ypatų

buvo sudeginta, o 291,456 tapo kitaip nu-
bausta, kaip tai: kalėjimu, darbu prie karo,
atėmimu turtų etc.“¹⁾

Teip mokėjo „bedievius“ sudraust Ispani-
joj, kur kunigai didžiausią įtekmę turėjo, bet
mokėjo jie ir kitose šalyse tai daryt, nes
jiems ne tik ne buvo jokios „periškados“, bet
dar valdžia padėjo. Teisybė, dešinės ranka
plovė kairiąją ir abidvi knobjauriausiai susi-
tėpė! Ne turi gėdos rašytojas knygpalaikės
gailėtis tų baisių laikų, kada tamsus žmonės,
apkvaile nuo visokių metaphiziškų svajonių,
pšovėsi ir naikino viens kitą teip, kaip ne-
daro nė laukiniai gyvuliai. Gal užteks pri-
minti tiktai naikinimą visokių stambeldžių,
nekrikščionių ir heretikų: žydų, mahometanų,
valdensų, husų, kalvinų, liuterių, schizmatikų
ir tt. Kruvini istorijos lapai, aprašantieji
šitos naikinimus baisiau išrodo, neg legendos
pirmy amžių krikščionystės!

Kaslink litanijos nuodėmių, prikergtų „vil-
kams avių kailių“, tai galima pasakyt, kad
„vienas ž. kunigas“, berašydams tą litaniją
supainiojo nuodėmes su gerais darbais, ir iš-
ėjo nė šis, nė tas, keistai skamba nurodytas
rašytojo vaistas apsiginimui nuo „žabanklu ir
spąstu piktos dvasios.“ Galiau užtikrinti „vieną
ž. kunigą“, kad visos Lietuvos davtkos, sijo-
nuotos ir be sjonų, gali padaryt kuo tikriausią
„pakutą“, užsikart po 77 retežius ir mai-
tintis visą savo amžių duona ir silkėmis, o
vis-gi nė mažiausios naudos nebus: „vilka
avių kailių“ šnekės, rašys ir spaudis kni-
gutes, kiek galėdami rupjės apie apšvietimą
žmonių „svietiskais mokslais“, įves „naujas
madas“, peiks prietarus brolių, seserų savo,
nurodys ir niekįs skriaudas vyresnybių svie-
tiškų ir dvasiškų ir tt. Tegul teip darosi
Lietuvoj, te daugiau tokių „vilkų avių kailių“
atsiranda!

„Tada križiokaj wokieczej, sutekldami wisos Europos
kareiwius, par du szimtus metu wargina Lietuva, krauji
tekina, trobesius degina, žmones ing vergije grobe ir tt.“
pusl. 7. Teisybė, teip buvo, teip „senose kni-
gose“ užrašyta! Tiktai „vienas ž. kunigas“
nenorėjo aiškiai išsitar, parašęs: „križiokai
wokiečiai“; reikėjo pasakyt tiesiog katalikai,
nes tokiu budu vertė lietuvius stambeldžius ir
katalikystę ne tik wokiečiai, bet ir anglai,
prancuzai, čekai, — už ką pasitikėjo apturėt
atleidimą nuodėmių, kaip popiežių apskelbta
buvo. Teisybė, wokiečių daugiausia buvo, bet
tai dėlto, kad jie arčiausia gyveno ir jiems
lengviau buvo Lietuvon atsibaldyt.

„Wisa ta galibė ir sila Lietuvos butu weikei pra-
żuwusi, kad nebutu jaj Diewas dawęš padaryt sandora

amżinos wienibės su Lenkajs.“ pusl. 8. Kaip ten
butų atsitike, jeigu jinai nebutų susipainiojus
su Lenkija, dabar tik spėti galima, o iš to-
kių spėjimų ne kas per nauda, bet vis-gi mums
rodosi, kad daugiau Lietuva butų laimėjus,
nesipainiodama su lenkais. Iš „senų knygų“
visai ne matyt, kokiū budu lenkai gelbėjo
Lietuvą nuo pražuties, bet adverniai matyt,
kad jie per savo netvarką, per savo išklypusį
valstijos surėdymą, prie kurio didžponių nie-
kas ne galėjo suvaldyt ir jie daėjo iki tokios
begėdystės, kad atsidrąsino pardaviuēt savo
tėvynę kaimynams, ką galų gale ir padarė, —
per savo fanatišką neapykantą kitų tikėjimų
— užkrėtė tomis ligomis ir Lietuvą ir padėjo
jai pražuti; galima, sakom, tvirtint adverniai,
kad Lenkija be Lietuvos keliais šimtais metų
aukščiau butų pražuvus, bet per kelis šimtus
metų nuo pražuvimo sulaikė galybė Lietuvos
ir išmintis jos kunigaikščių, t. v. Jogėlaičių,
kurių valdymą patys Lenkai teip giria.

„Wieszpats Diewas Lietuwa nuog prażuwos iszgel-
beja, apszwiete, palaimina ir gausiausiomis dowanomis ir
loskomis apipilė pas Lenkus“ p. 9. Išgelbėjims nuo
pražuvimo per lenkus visai ne matyt, kaip
paminėjom; apie apšvietimą Lietuvos per Len-
kus — tiesiog nér ką kalbėt: ne tiktai Lenkai,
bet visos kitos Europos tautos negali kalbėt
apie savo apšvietimą 14me amžiu — tai
laikai visuotinos galutinios tamsybės; jug kaip
ne gali „vienas ž. kunigas“ tvirtint, buk
abecėlėj A stovi paskui B, teip-pat negali
sakyt, kad jau XIV amžiu buvo nors šioks
toks „apšvietimas“: spinduliai atgijančių mok-
slų ir dailos pasirodė vėliau. Tokiu budu,
kaip-gi galėjo lenkai, patys tamsus budami,
apšviest lietuvius. Žodžiu, ir per padidinan-
čius stiklus žiurėdami, negalėtume pamatyti
jokių „dovanu ir losku“, kuriomis neva api-
pylė lietuvius lenkai. O apkrikštyjimas Lie-
tuvos! suriks „vienas ž. kunigas“ ir davtkos;
mes vis-gi ne matome priezasties nertis iš
kailio iš džiaugsmo: vis tik lietuviai nebutų
pasilikę stambeldžiais, po truputį butų išvirę
į krikščionis, nepriverčiant iš umo lietuvių
mainyt savo tikėjimą dowanomis ir kardu —
sunku iszmislyt bjauresnj įrankį doriškam
sunaikinimui tautos, kaip verčiant ją į kitą
tikėjimą per prievartą. Kaip ir po šiai dienai
matom, dėl turtų ar iš baimės maino tikėjimą
tiktai žmonės menkesnės doriškos vertės; ap-
krikštyjus Lietuvą, krikščionys, t. y. žmonės
menkesnės doriškos vertės įgijo įtekmę ant
tautos gyvenimo, o stambeldžiai ar buvo pra-
šalinti, ar turėjo slėptis, ar tiesiog krito nuo
Vytauto rankos, apmalsinant sukilusius stab-
meldžius Žemaitijoj. Mislyjam tiesiog, kad
apkrikštyjimas Lietuvos toks, koks jis buvo,
— tai viena iš didžiausių priežaščių sumenkė-

¹⁾ Dzieje powszechne na podstawie najnowszych
badań etc. pod kierunkiem prof. d-ra L. Kubali. Czasy
nowozytne t. y. część III. p. 7.

jimo lietuviškos tautos; mirus Vytautui, nebematyt tokių lietuvių, kaip lietuvių laikų Mindaugio, Gedimino, Algirdo, Keistučio — lietuviai, tartum sumigę, vos gyvuoja.

„Lenkų kunigaj, išsimokinę lietuviškos kalbos, wisus ponas, bajorus ir žmones iszmokė poterių ir pakriksztija“ p. 9. Menkai, matyt, kunigai lietuviškai išsimokinę buvo, kad didžiamjam Lietuvos kunigaikščiui Jogėlai, vos apkriksztitam ir per tai vargiai gerai suprانتčiam krikščionišką mokslą, reikėjo mokyti to mokslo gaujas žmonių suvartytų apkriksztijimui; kad menkai kunigai išmokė žmones poterių, kad žmonės tik vardą katalikų nešiojo, matyt iš to, kad jie, šimtams metų praslinkus, per kares su švedais atvirai atsisakė nuo krikščionystės ir meldėsi senobiniems savo dievams. Jeigu mums netiki „vienas ž. kunigas“ ir davatkos, lai skaito vieno žemaičių vyskupo knyga, vardu: „žemaičių vyskupystė.“²⁾

Tajp par lenkus ne wien Lietuwa, bet ir wisi Gudaj neiszpasakytas Diewo loskas apturejo“ p. 10. Kokias tai „loskas“ gudai apturejo par lenkus; sunku suprast; tur-but „vienas ž. kunigas“ kalba kaip apie „loską“, nurodydams ant to, kas „senose knygoose“ užrašyta: (ponai) „ileidę žydus, wiską jiems dėl skatiko randan atidavę, net ir cerkves, kurių raktus žydai turėjo. Kas norėjo sliubą gaut, ar vaiką apkriksztit, turėjo žydui užmokėt.“³⁾

„Tejsibe wisuose paredimuose budawa užlajkita tikriaune. Wisi padeimaj ir zokanaj budawa statomi walug Diewa prisakima ir moksla szventos Bažniczios katalikiszkos... Tejsingi padeimaj tejsingaj budawa iszpilditi... Sudaj ir sudzes budawa tejsingi; nej paprakajs, nej geru, nej piktu nog tejsibes atitraukt nesiduodawa. Neiejokioms suktibems, nej apgaulems wietos nebudawa. Nej kalta isztejsint, nej nekaltą nukaltint negaledawo.“ pp. 10, 11. Čion, tarytum juokus iš savo skaitytojų darydams, „vienas ž. kunigas“ wiską atžagariai parašė. Kas nežino, kad lietuviškai-lenkiškoj respublikoj negalima buvo suvaikyt jokios tvarkos, jokios teisybės; ištvirkę ponai galų gale teip apkvailo, kad iš tikrųjų mislyjo, juog viešpatystė gali laikytis dėkui savo netvarkai. „Lenkija gywuoja per savo netvarką!“ (Polska nierządem stoi!) tvirtino patys lenkai, nebesuprasdami, kaip tai galima apseiti be netvarkos. Anie „teisingi padėjimai ir parėdimai“ buvo toki, kad wiskas buvo ponų ir kunigų rankose; niekas jų nebegalėjo sulaikyt: ką tiktai norėjo, tai ir darė, nesigėdėdami ir

nesibijodami nė žmoniško, nė dieviško sodo. „Pas ponus dažnai atsitikdavo užpuolimas; kaimynas naikino kaimyną, užmušinėjo jo vergus lygiai, kaip ir gyvulius... Suduose buvo begalinė daugybė procesų apie tokias bylas, bet didžponiai nelabai bijojo sodo ir net seimo. Teip wienas ponas, vardu Ruseckis, apkaltintas už muštynes ir už mušinėjimus, pribuvo ant seimo su gauja papirkėtų slėktų ir reikalavo nustabdymo sodo, ir karaliui bereikalaujant sudyjimo, jis sav luosai išvažiavo, ir wisai nematyt, kad jį paskui butų sudyję. Didelės „pošlinos“ buvo uždėtos ant procesų: kartais išgrajijęs bylą apie turtus, turėjo mokėti „pošlinų“ daugiau, neg tas turtas wertas buvo, per tai parankiau buvo tą turtą be sodo pasijimti pačiam, jeigu kas užtektinai spėkų turėjo.“⁴⁾ Iš sudų ir jų dekretų ponai tiesiog juokus darydavo; teip ponas Samuėlius Lašč'as, apsudytas 273 sykius už wiskius užpuldinėjimus ir galvažudystes, pasijuokdamas iš tų sudų, liepė pasiut savo kailiniams pamušalą iš tų sudų dekretų ir, teip apsirėdęs, nepabijojo pasirodyti karaliui Wladislavui IV.⁵⁾ Didžponiai pritraukdavo į savo dvarus naujokus, duodami jiems wiltį, kad nebus nubausti už padarytus kitoj wietoj nusidėjimus; kaip kuomet aiškiai prižadėdavo apginti nuo sodo, nors tie (naujokai) butų kuo baisiausiai prasiakaltę. Toks Jonas Zamoiskis, — wienas iš išmintingiausių ir geriausių didžponių, — pritraukė „į savo dvarus pabėgelius ir walkatas, duodams jiems stebėtiną ir negirdėtą liuosybę; kad kas ir kuo didžiausiu butų nusidėjeliu, užmušusiu tėvą, motiną, tikrą brolių ir poną savo, prieglaudą tokiem davinėjo, kad tik po jo kaimus daugiau butų žmonių, kurių pas jį jau joks sudas nebegalėjo pakliudyti.“⁶⁾

„Lengwibe giwienima budawa neiszpasakita. Ponams ir bajorams nebuwo no bijot, nes... Žmones wargdienej, pakol pagonajs buwa, buwa labaj prispausti ir szunies wietoj laikomi; prijemę krikosztą, tokę pat lengwibe, kajp ir Lenku kmiotkaj, aptureja. Nog to czesa ne iszmanidawa joku pagalwiu, nej doniu, nej joku rinklawu, nej sipku ing magazina, nej jokai kaszta ant iszkalu ir algos wajtu; ne rejkedawa joku marku ant prosbu ir dokumentu det, nej ing wajska ejt. Kaip wisa waldže, tajp ir wisas pawinastis ir atsakimas gwledawa ant wienu ponu ir bajoru. Jiems ir pō tribunolus sudit, ir ant sejma paredimus darit, ir wisoki kaszta ant twines det, ir bažniczes funduszajs apwejzēt, ir patiems sawu kasztu rejkedawa už wiera ir twine ing wajska stot. Wisa wužiku sunkibe budawa, ant nedelos ben po dwi ar tris dienas siunst darbininka ing baudžiawa dwara lauku iszdirpt“ etc. p. 11. Sutinkame su „wienu ž. kunigu“, kad ponams ir kunigams buvo neispasakytai lengwu gywent, ir jie nieko nebijojo:

⁴⁾ Н. Косогомаровъ. Последніе годы рѣчи посполитой. Т. I. pp. 39—40.

⁵⁾ K. Szajnocha. l. c. pp. 39—41.

⁶⁾ K. Szajnocha. l. c. p. 21.

²⁾ Nekelių klausymu apie stambeldystės ženklus pas mus dar šiuose laikuose, ypač tie ženklai puola į akį pas žemaičius, prisistacičius visur navatinių navatniausių kryžių ir stovylių, papuoštų visokiais drabužiais, kaspineliais, skepetaitėmis, blizgučiais... jug stambeldiški dievai, nors kitus vardus nešiojo, ne kitaip išrodė!

³⁾ Karol Szajnocha. Dwa lata dziejów naszym. T. I część I. p. 135.

nė žmonių, nė Dievo, tik truputėlių, gal, veltio bijojo; šiek-tiek galim pasistebėt, girdėdami iš lupų „vieno ž. kunigo“, kad ponams reikėdavo „visokį kaštą ant tėvynės dėt ir bažnyčias funduša is apveizėt,“ lyg, tarytum, tuos „kaštus bei fundušus“ ponai padarydavo, o ne tų ponų vergai, kurie ir gyveno ir sulyginti buvo su gyvuliais: juos buvo galima nusipirkt, pragert, pralošt, parduot, išskirstant tėvus nuo vaikų, vyrus nuo moterų, visai išniekint, tiesiog užmušt, užmokant štriupą pinigais ir tt. Stebėtis prisieina, kaip tai „vienas ž. kunigas“ atsidrąsino pasakyt tokius „tuščius žodžius“ apie saldumą gyvenimo vargdienų žmonių, kurie dar gerai apie tai atmena, nes ar patys savo nugarą ir žemesnėmis kuno dalimis tai jautė buvo, ar nuo savo tėvų aiškiu aiškiausiai yra girdėję! Bet turim dar pridėt, kad žmonės atmena tuos laikus, kaip jau gerokai pasklidę buvo vaisiai baisiai „vieno ž. kunigo“ keikiamos revoliucijos ir parmazoniškų mokslų iš Vilniaus ir Varšavos, o tuomet pas nekurius ponus, užsikrėtusius tuom mokslu, gan gerai buvo gyvent, — kas teisybė, tai teisybė.

„Wisi ponai ir bajorai iszpildawa sawo skarbus ant pastatima, po wisus miestus, miestelius ir parapijes, szwento bażnicziu, klosztoriu“) zokoninkams ir zokoninkems ir szpitolu ubagams; placzius walszezius apierawoĵa Diewuĵ ant amżina Bażniczius fundusza; idant žmonems ne rejketu majtinti asabas dwasiszka stona, nej statit ir tajsit bażnicziu ir klebonijis trobesiu“ p. 12. „Wisas musu bażniczes tureĵo sawo funduszą: walszezius ir kapitulus, isz kurių kunigaj mita, bażniczes ir klebonija trobesius state ir taise, neapsunkindami parapijonų ir nog kaznos nieka ne reikalaudami . . . Funduszos buvo nemažas. Wisukupas Źemajezciu turedawa pelna ant miatu apie 200000 auksinu; nekurius parapijes po 15, kitas po 20 ir po 30 tukstančių auksinų“ p. 34. Dieve mano kaip tai gera buvo! Kunigai, turėdami savo, „fundušus, kapitolus, skarbus ir valsčius,“ visai nieko nereikalavo nė nuo parapijonų, nė nuo „kaznos“, kuri, teisybę pasakius, buvo plika kaip plikio galva; na, ir ponai nebuvo teip pašvinkę parmazoniškais mokslais ir iszpildavo neapziopdami savo turtų, „skarbus“ ant kunigų, arba „apierawodavo Dievui,“ kaip issitaria „vienas ž. kunigas“. Navatniai „vienas ž. kunigas rašo „tuščius žodžius“, nes užmiršta pasakyt, kad tuos „skarbus“ ponai nuo žmonių iszlupdavo, kad tie „fundušai, kapitolai, skarbai ir valsčiai,“ aiškiau issitariant, ne kas kitas buvo, kaip tie patys žmonės — baudžiauninkai: kunigai, kaip ir ponai, turėjo

vergus — baudžiauninkus, kurie, dirbdami ant nedėlios „bent po dvi ar tris dienas,“ kaip kuomet-gi „bent“ po 5 ar 6 dienas ant naudos savo valdytųjų, ne tikitai maitino „asabas dwasiško stono“, bet tiesiog davė toms „asaboms“ „anioliškai gyvent“, kaip issitaria pats „vienas ž. kunigas“.

„Tikras ir diewobaimingas mokslas budavo po wisas musu iszkalas. Augszciausejs mokslajs Lenkaj ławinosi Krokuwos Akademijoj; Lietuwinkaj ir Źemajezcej, Wilniaus Akademijoj. Kaip Szwentas Jonas Kancius Krokuj, o diewobaimingas Petras Skarga Wilnij, tokie szwenti ir diewobajmingi budawa ir kiti wisi profesorej. Wisas gimnazijes ir klasawas iszkalas budavo po klosztorius, o profesorejs zokoninkaj . . . Tarp wisu mokslu budawa pirmiausis ir swariausis mokslas szwentos religijos katalikiszkos; kiti wisi swietiszki mokslaj budawa iszguldineti watuoj Diewa bajmes ir prisakimu . . . Neatsitikdawa, kad koks jaunikajtis butu iszkaloj apsiżages pujkibe ar koke bediewiste. Negirdet buwa niekur nej nihilistu, nej anarchistu, nej joku karalžudziu . . . Wienas mokitas brangesnis budawa už deszinti ne mokitu. Gana budawa gimditojams wajkeli atidawus ing iszkalą, tenaj jisai ir poteriui, ir giara giwenima ir wisoku geru mokslu gruntaunaj iszmokdawa.“ pp. 14, 15. Teip rašo „vienas ž. kunigas“ apie apšviėtą Lietuvoj ir Lenkijoj, bet mes nelabai tikim žodžiams „vieno ž. kunigo“, kreipiamės prie „senų knygų“ ir ten surandam, kaip „gruntuotai“ mokino zokoninkai „tikro ir diewobaimingo mokslu“.

„Mokslinyčiose mokino skaityt, rašyt, truputį aritmėtikos, lotyniškos kalbos ir garsesnių issitarimų senovės flozofų. Tuom ir pasibaigdavo mokslas . . . Mokslinyčiose buvo 3 žemesnės ir 2 augstesnės kliasos; pirmose mokino lotyniškos Al'varo grammatikos ir atsakančių vertimų ant lotyniškos kalbos, — antrose-gi skaitė šį-tą iš lotyniškų raštininkų. Tuom paprastai ir pasibaigdavo mokslas. Prie vyriausios jezavitų mokyklos Vilniuj ir nekurių kitų buvo da dvi augščiausios kliasos, kur mokino etikos ir fizikos pagal Aristotelį, logikos, metaphizikos ir pagal šv. Tamošių Akviniškąj teologijos. Bet retas pabaigdavo šitas augščiausias kliasas . . . Mokintiniai, prasikankinę keliotą metų su Al'varo gramatika, išsimokę „iš galvos sakt“ šį-tą iš Cicerono kalbų ir Horacijaus bei Vergilijaus, išeidavo iš mokyklių, galutinai nieko nežinodami, pabaigę augštesnes kliasas išeidavo tikru „asinus asinorum in saecula saeculorum,“⁸⁾ — kaip tada vadindavo tinginiaujančius mokintinius, ale tai geriau priktų pasakyt apie geriausius mokintinius . . . Ne tikitai ne mokino, bet ir ne apkentė matematikos ir gamtos mokslų, nes phizikos pagal Aristotelį ne galima priskaityt prie šitų mokslų . . . Akademija, augščiausia mokykla, visai buvo sunkus. Didžponiai atėmė jos turtus, ne buvo

7) Kloštorijų buvo labai daug: laike dalybų Lietuvos ir Lenkijos žemėmis kloštorijų buvo 973, iš kurių zokoninkams: jezavitams prigulejo 154, dominikonams — 161, bernardinams — 132, bazilijonams — 118 ir pranciškonams — 76; kiti kloštoriai buvo moteriški, arba prigulejo kitokiems zokoninkams. — H. Космографъ. I. c. t. I. p. 12.

8) Didžiausias asilas ant amžių amžinuų.

už ką siuntinėt pabaigusius šį mokslą užrubežin toliau mokintis. Dangelio profesorių pritruko, o kurie buvo, tai vargiai galėtų but mokytojais žemiausių kliausu. Daktariškas fakultetas — svarbiausias pagal savo naudingumą — visai beveik išnyko: pasiliko iš visų profesorių vos du, bet ir jie ne mokino, ale pardavinėjo visokiems apgavikams daktariškus diplomus. Savų daktarų beveik ne buvo; gydydavo visoki atėjūnai: žydai, vokečiai, vengrai; vengrai po visur valkiojosi ir pardavinėjo visokias pamazgas ir niekam ne vertas šakneles. Ant juridiško fakulteto mokino tokios tiesdarystės, kokia neturėjo jokio ryšio su viešpatystės tiesomis. Filozofiškas fakultetas pasirodydavo tebegyvuojas tiktai savo šlubuojančiomis eilėmis, pagiriančiomis didžponius. Teologiškas fakultetas buvo stipresniu už kitus; po jo priežiura buvo seminarijos, bet toli ne visos: nekurius prigulėjo priežiurai vyskupų, daugiausia-gi — nuo visokių zokoininkų. Klerikai mokinosi, abelnai, logikos, metaphizikos ir teologijos pagal šv. Tamošių Akviniškąjį, šv. Augustiną ir Moliną bei Buzenbachą (pas jezavitus); bažnyčios istorijos visai ne mokino; klerikus mokino ypač, ką reiškia tas ar kitas apsiėjimas prie dievmaldystės, kaip atlikt tą dievmaldystę; darydavo disputus, kad geresnę iszkalbą turėtų, liepdavo jiems rašyt ir sakyt pamokslus pagal nurodytus paveizdus. Kunigai dėlei tamsumo savo mažai buvo išsimokinę, kad galėtų but mokytojais žmonių . . . Kaip ir XVI. amžiu, išmintingesni XVIII. amžiaus vyrai tvirtino, kad kas nori but naudingu draugijos sąnariu, kas nori apsišviest, ne nori pražudyt savo gabumo, tas turi pirmių pirmiausia užmiršt, ką mokyklose jį primokinę buvo, turi išmest iš galvos, kad tai jis mokytu tapo, pabaigęs tokį mokslą . . . Be jokios abejonės naudingiau Lietuvai ir Lenkijai butu buvę, kad jokių mokyklų ne butų buvę, ne kaip toks mokslas: tada nors prigimtas protas ne butų buvęs apkvailintas.⁹⁾

„Beveik norėtume pertikrint svetimtaučius, kad Lenkijoje buvo tuomet daug mokyklų ir du universitetu; jie pareikalautų nuo mūsų parodymo vaisių to apšvietimo, ir mes turėtume pripažinti, kad tarp luomo, valdančio respublikoj, nėra nė vieno žmogaus, kurs žinotų padėjimą savo karalystės ir padėjimą kitų karalystių, nėra nė vieno išmanančio apie skarbo dalykus, nėra vieno aficerio, kurs išmanytų sunaudoti nors prusišką kareivių regulaminą. Vienu žodžiu, pradėjus nuo didžponio, o užbaigus plikbajorėliu, statančiu kryželį vietoj savo parašo laike rinkimo savo

karalių, niekur niekas nemokėjo ir neišmanė apie reikalus, reikalingus prie valdymo. O jeigu žvilgtėsim ant žemesniųjų luomų, ant prisigėrusių miescionių, sunykusių baudžiauninkų, ant žydu, totorių, čigonų, armėnų, — iš tikro sunku mums bus ginčytis, kad tuomet Lenkija buvo laukinė viešpatystė . . . Tarp Europos tautų, mislyjančių, darbščių, kariaujančių, mokančių šimtus milijonų į skarbą, duodančių šimtus tukstančių kareivių per kares, Lenkija neturėjo tautos nė lenkiškos, nė net šlėktiškos, turėjo apie 11 milijonų dvirankių gaivalų, nieko nenumanančių apie respubliką, ir apie pusę milijono inteligencijos, doriškai supuvusios.¹⁰⁾

(Toliaus bus.)

Korespondencijos.

Vilniaus gubernijoje kas 7 metai išdega daug miškų (girių). Kad sodiečiai padėtų gesinti degančius miškus, tapo nuspręsta mokėti už dieną pėščiam pusrublį, žmogui su dvejetu jaučių arba su arkliu — pusantru rubliu. Bet tą užmokestį gaus tiktai tie sodiečiai, kuriems į gaisro vietą per dvi myli tolio, artymesniejie negaus nieko. Kas eis dvi myli už tokį dienos pelną? Kiek tai medžių gali išgelbėti vienas žmogus per dieną! Jug ne vieną šimtą. Tegul duoda gesintojui nors šimtinę dalį tos naudos, ką jisai gali padaryti per dieną. Kur-gi! Keliauk dvi myli su viršum, tai gausi už dienos darbą tiek, kad vargu ir už kelionę užmokės! Iš to galima matyti, kokios galvos mūsų žemę valdo. Kaimų teip-pat labai daug išdega Vilniaus gubernijoje. Pirmąją pusę rugpjūčio sudėgė kaimuose trobų už 95 tukstančių rublių.

Vilniaus žemininkų draugystė tarp kitko nusprendė įsteigti emerituros kasą sodžių oficijalistams (ekonomams, bravarninkams, raštinninkams prie dvarų ir tt.) Jau įstatymai išdirbti.

Vilniaus miestas pradėjo ruoštis taisyti naują muzejų tikram atrodymui miesto praeties ir mūsų laiko.

Kaune neperseniai tapo įsteigta žemininkų draugystė. Drange beveik su atsiradimu tos draugystės iškilo užmanymas įtaisyti Kauno gubernijoje šešių klasų ukininkų mokyklą. Dvarininkai jau sumetė tam tikslui 100 tukstančių rublių; žemininkystės ministerija, sako, da pridėsianti tiek pat. Yra paaukauta 400 desiatinų žemės įtaisymui pavyzdinio palivarko, teip-pat yra paaukauti medžiai statymui. Šiaulių Zubovas norėjo padovanoti įtaisymui mokyklos savo palocių Šiauliuose,

⁹⁾ H. Костомаровъ. L. c. pp. 46—63 t. I.

¹⁰⁾ Ś. Korzon. Dzieje wewnętrzne Polski za Stanisława Augusta. T. IV. cz. 2 pp. 654—656

bet draugystė nepriėmė, nėsa mokyklą nori statyti arti Kauno. Betygaloje tapo įsteigta draugystė šelpimui vargdenių krikščionių Betygalos valsčiaus. Į Panevėžio parodą buvo atgabėnę 176 arklius, tarp kurių buvo daug „žemaitukų“. Galvijų yvairių veislių buvo 83 galvos. Buvo atgabėnę daug visokių vasarjous bei žiemkenčių sėklų ir naminių audimų iš Beinoriškių ir Liberiškių dvaro. Audimus išpirko; o ukininkai užsiprašė daug sėklų. Ukininkai už arklius gavo penkis sidabrinus medalius nuo užveizdos karališkos arklininkystės, du sidabrinu bei aštuonetą bronzinių nuo Žemininkų draugystės. Pagalios tapo atvestieji arkliai gana brangiai parduoti.

Varšavinė sodininkystės bei bitininkystės draugystė nusprendė priimti į mokslą dovanai ukininkaičius ir neturtingus bajoraičius. Mokintiniai gaus dovanai ir kvatierą, tiktaai už valgį reikės primokėti 5 rubliai per mėnesį. Priims vaikus nuo 16 lyg 25 metų amžiaus, bet kiekvienus jau privalo mokėti rašyti ir skaityti, šėip nebus priimtas. Mokslas truks metus, o kas norės, ir dvejus.

Palanga. Netoli Birutos vasarą bekasant šulinį atrado „Žinyčią“. Tai yra šaltinis gazineis, kokių daug yra ant Kaukazo ir Persijoje. Liepsna yra gana šviesi.

Kurortas Palangos tapo gr. Tiškevyčiaus pagerintas, teip kad svečiai turi ten didesnę naudą iš to kurorto ir didesnį parankumą.

Iš maskoliškų laikraščiu.

Aukščiausias „ukazas“ valdančiam senatui.

Pravit. *Viestnik'e* gegužės mėn. tapo apgarsintas ukazas apie prašalinimą Lenkų Karalystėje (taip ir Suvalkų gub.) *slapto vaikų mokimimo*, kas jau buvo padaryta 1892 m. gubernijose vakarinėse. Persekiojimas už slapta mokimimą pavestas Mokyklų Direkcijoms, paskyrimas baudos — Varšavos general-gubernatoriui. —

Maskoliškas liežuvis Finlandijoj. Pagal Manifestą 7. d. Birželio Finlandijoj tapo įvestas maskoliškas liežuvis į kancelarijas pradedant nuo sekretariato prie Finlandijos reikalų ir baigiant gubernijų kancelarijomis. Štai kokiais motyvais aiškino šitą atsitikimą *Novoje Vzemija* Nr. 8725. Kalba, sako tas laikraštis, yra pamatinis ir aiškiausias apsi-reiškimu tautystės. Yvairumas kalbų skiria, atitolina tautas, o bendra kalba yra tvirčiausiu įrankiu sugiminiavimo ir suliejimo tautų. Maskolijoj kalbos klausymas yra vienu iš svarbiausių reikalų praktiškos politikos.

Yra tai klausymas suvienyjimo yvairių ethnografiškų elementų, kurie priguli prie rusiškos giminės ir drauge su ja padaro vieną politišką čielybę. Tik gaila, kad tą klausymą stato labai nedrąsiai. Paprastai labai dabojama atskirti atsitikimus viešus nuo privatiškų ir privatiškuose reikaluose reikalavimas vartojimo viešpataujancios kalbos nėra pritaikintas, per ką Maskolija ir dabar da yra mišiniu ne tik giminių, bet ir kalbų ir dialektų. Visos provincijos pas mus ne tik kalba ir rašo saviškai, bet da-gi susinesant su valdžia iki paskutinio laiko buvo daleista vartoti kitas kalbas

Parodos pinigai.

12. IX. buvo kasoje	1225,83 Mk.
„Tėvynės Sargo“ Red. 20 rub.	43,20 Mk.
Kun. N. 2 rub.	4,32 Mk.
	iš viso 1273,35 Mk.

Rokaičiai, 10. XI. 1900. D. Saunus.

Apgarsinimai.

Žemlapis Lietuvos ir Latvijos

lietuviškoje kalboje, atspausstas lotyniškais litaromis Peterburge, gaunamas pas

Inžinieriu A. Maciejevski.

Nevskis pr. n. III b. 73.

Prekė 1 rubl. už exempl. su pristatymu; imant 10 exempl. 20% rabato.

„Vienybė Lietuvinikų“.

Literatūros, mokslo ir politikos nedėlinis laikraštis

„Vienybė“ išeina kas seređa. Kaštuoja ant metų Amerikoje 2 dol., į užmarę 3 dol. Adresas:

J. J. Pauksztys & Co.,

224 & 226 East. Main Str.

Plymouth, Luzerne Co. Po.

Adresai „V-po“ ir „U-ko“ administracijos.

1. Redaktoriaus: Herrn *J. Lapinas*, Goldschmiedestr. 8, Tilsit.

2. Kasieriaus: Herrn *D. Saunus*, Rokaiten per Neukirch, Ostpr.

3. Knygininkės: Frl. *M. Saunus*, Rokaiten per Neukirch, Ostpr.

Turiny.

Motyvai leidimo lietuviškos spaudos. — Viltis. — Vienas iš daugumo. — Luomų antagonizmas. (Pabaiga.) — Kritika ir peržvalga raštų. — Korespondencijos. Vilnius. Kaunas. Varšava. Palanga. — Iš maskoliškų laikraščiu. — Parodos pinigai.